

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף יא

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף יא

נגעים ואהלות

הלכות נגעים, יש בהם מקרא מרובה והלכות מועטות. ולפיכך, אם נתעורר בהם ספק, יש לעיין היטב בפסוקים, לברר הספק.

הלכות אהלות, יש בהם מקרא מועט והלכות מרובות. ולפיכך, אם נתעורר בהם ספק, יש לעיין היטב במשניות שלהן, לברר הספק.

דברים שיש להם סמך מהתורה

יש הלכות בתורה, שאינן מפורשות ממש, אבל יש להן סמך מהתורה שניכר ממנו שכן האמת.

בדיני נפשות - נפש תחת נפש ממון

יש לו סמך מהתורה

רוב דיני ממונות ונפשות מפורשים בתורה היטב, ויש דינים מסוימים, שאינם מפורשים כל כך אבל יש להם סמך בתורה.

ואחד מהם, הוא מה שאמר רבי, שכשאמרה תורה בענין המתכוון להכות את חברו והכה את האשה, "וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה [שנהרגה האשה] וְנִתְּתָה נַפְשׁ תַּחַת נַפְשׁ" (שמות כ"א כ"ג), אין הכוונה לנפשו של המכה ממש, אלא שיתן ליורשי האשה ממון, כפי שוויה.

כי לדעת רבי, המתכוון להרוג את זה והרג את זה, פטור ממיתה ומשלם ממון.

ודבר זה אף שאינו מפורש בתורה, יש לו סמך, שכן הוא למד בגזרה שווה. שנאמר כאן לשון נתינה, "וְנִתְּתָה נַפְשׁ תַּחַת נַפְשׁ".

וכן נאמר לשון נתינה בכתוב, "וְכִי יִנְצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ לְדִידָהּ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפָלְלִים" (שמות כ"א כ"ב). וכשם שהנתינה האמורה בכתוב "וְנָתַן בְּפָלְלִים" היא נתינת ממון, שווי הולדות, כך נתינה האמורה בכתוב "וְנִתְּתָה נַפְשׁ תַּחַת נַפְשׁ", היא נתינת ממון, שווי האשה.

בעבודת הקרבנות - הולכת הדם

יש לה סמך מהתורה

רוב דיני עבודת הקרבנות מפורשים בתורה היטב. ויש דיני עבודה מסוימים, שאינם מפורשים כל כך, אבל יש להם סמך בתורה.

ואחד מהם הוא, שהולכת הדם למזבח, היא בכלל עבודות דם הקרבן. ונמצא שעבודות הדם הן: (א) שחיטה. (ב) קבלת הדם בכלי שרת. (ג) הולכת הדם למזבח. (ד) וזריקת הדם למזבח.

ודבר זה אף שאינו מפורש בתורה, יש לו סמך, שכן בתורה נאמר, "וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד" (ויקרא א' ה'), והכוונה לקבלת הדם שהיא העבודה הסמוכה לשחיטה. ומתוך כך שנקראה קבלת הדם בלשון הולכה, למדנו שגם הולכת הדם נחשבת עבודה.

וענין זה שהקרבה היא לשון הולכה, מבואר בענין הולכת האברים למזבח, שנקראה כן, כמו שנאמר (ויקרא א' י"ג), "וְהִקְרַב וְהִקְרַעְתָּ יָרְמֵחַ בְּמַיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּלִי כְּלוֹמֵר יוֹלֵךְ לְמִזְבֵּחַ וְאַחַר כֵּךְ "וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לַה'".

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף יא

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

בדיני טהרות - שיעור מקווה

יש לו סמך מהתורה

רוב דיני טהרות מפורשים בתורה היטב, ויש דיני טהרה מסוימים, שאינם מפורשים כל כך, אבל יש להם סמך בתורה.

ובכלל זה שיעור מקווה, שאינו מפורש בכתוב, אבל יש לו סמך, כמו שדרשו בברייתא מהכתוב בעניין בעל קרי, "וְאִישׁ כִּי יֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד הָעֶרְב" (ויקרא ט"ו ט"ז).

מתוך כך שנאמר "בַּמַּיִם", למדו, שצריך שתהא הטבילה במי מקווה, כלומר במים מכוונסים, ואפילו אינם מים חיים [=נובעים].

מתוך כך שנאמר "כָּל בְּשָׂרוֹ", למדו, שצריך שתהא הטבילה במים שכל גופו נכנס בהם בבת אחת, כלומר אמה על אמה ברום שלוש אמות, כמידת אדם, ושיערו חכמים מידה זו שהיא ארבעים סאה.

בדיני טומאות - שיעור טומאת בשר שרץ

יש לו סמך מהתורה

רוב דיני טומאות מפורשים בתורה היטב. ויש דיני טומאה מסוימים, שאינם מפורשים כל כך, אבל יש להם סמך בתורה.

ובכלל זה שיעור בשר הבא מהשרץ שהוא מטמא כשרץ, אף על פי שאינו שלם.

בברייתא אמרו, שהשיעור הוא כעדשה. ודרשו זאת ממה שמתחילה נאמר, "אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכֹל הַשָּׂרָץ כָּל הַנֹּגַע בָּהֶם בְּמַתָּם יְטַמֵּא עַד הָעֶרֶב" (ויקרא י"א ל"א). שמשמע דווקא מי שנוגע באחד מהשרצים כשהוא שלם. ולאחר מכן נאמר, "וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מִהֶם בְּמַתָּם יְטַמֵּא מִכָּל כְּלֵי עֵץ אוּ בַּגָּד אוּ עוֹר אוּ שֶׁק כָּל כְּלֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מְלֶאכֶה בָּהֶם בַּמַּיִם יוֹבֵא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר" (ויקרא י"א ל"ב), שמשמע אף הנוגע בחלק מהשרץ.

וישוב שני הפסוקים הוא, שאמנם גם הנוגע בחלק משרץ טמא, ובלבד שיהא אותו חלק כשיעור שיש כמותו שרץ שלם. ושיערו חכמים, שהוא כעדשה, שכן החומט בתחילת ברייתו כשהוא קטן ביותר, הרי הוא כעדשה.

ורבי יוסי ברבי יהודה אומר, ששיעור בשר השרץ שיש בו כדי לטמא, הוא כשיעור זנב הלטאה.

שכן מצינו, שזנב הלטאה, אחר שנחתך ממנה, מפרכס, שיש בו חיות לעצמו, ואם כן יש להחשיבו כשרץ שלם, ומעתה כל שיהיה בשר שרצים בשיעורו, הרי זה בשר מהשרץ כשיעור שרץ שלם.

בדיני עריות - איסור בתו מאנוסתו

יש לו סמך מהתורה

רוב העריות האסורות מפורשות בתורה היטב. ויש עריות מסוימות, שאינן מפורשות כל כך, אבל יש להם סמך בתורה.

ובכלל זה בתו מאנוסתו, שאינה מפורשת בתורה, והיא ערוה, ולמדה מגזרה שווה, כמו שלימד רבי יצחק בר אבדימי את רבא.

שכן בענין איסור זרע אשתו נאמר, "עֲרֹנוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תִגְלַח אֶת בֵּית בְּנָהּ וְאֶת בֵּית בְּתָהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרֹנוֹתָהּ שְׂאֵרָה הִנֵּה זָמָה הוּא" (ויקרא י"ח י"ז), וכל שהיא בת אשתו בכלל האיסור, בין שהיא בת אשתו מאיש אחר ובין שהיא בת אשתו וגם בתו שלו.

אבל בענין איסור זרעו שלא מאשתו, כגון זרעו מאנוסתו, נאמר, "עֲרֹנוֹת בֵּית בְּנָהּ אוּ בֵּית בְּתָהּ לֹא תִגְלַח עֲרֹנוֹתָהּ כִּי עֲרֹנוֹתָהּ הִנֵּה" (ויקרא י"ח י"ז), לא הזכיר הכתוב אלא בת בתו ולא את

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף יא

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

בתו עצמה.

ואף שלא נתפרש הדבר בכתוב, למד הוא בגזרה שווה, שכן בענין זרעו מאנוסתו נאמר "הָנָה", וכן נאמר בענין זרע אשתו "הָנָה", ומעתה, כשם שבזרע אשתו, אסר את הבת עצמה כמו את בת הבת, כך בזרעו מאנוסתו, אסר את הבת עצמה, כמו את בת הבת.

ועוד למדו בגזרה שווה שהעונש על האיסור

הזה הוא שריפה, שכן נאמר בענין הבא על בת אשתו "זָמָה", ומאחר שבתו מאנוסתו למדה ממנה הרי זה כאילו גם בה נאמר כן.

וכן נאמר בענין הבא על חמותו, "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשְׁהוֹ וְאֶת אִמָּהּ זָמָה הוּא בְּאִשׁ יִשְׁרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהוֹן וְלֹא תִהְיֶה זָמָה בְּתוֹכְכֶם" (ויקרא כ"ד), ומעתה, כשם שהבא על חמותו עונשו בשריפה, כך הבא על בתו עונשו שריפה.

אלו ואלו גופי תורה

נתבאר שיש הלכות שאין להם בתורה אלא רמז מועט, והרי הן כהררים התלויים בשערה. ויש הלכות שיש להם סמך גדול יותר, כגזרה שווה.

ומכל מקום, אף שאלו למדות באופן הזה, ואלו למדות באופן הזה, למעשה שוות כל ההלכות בחובת קיומן, שאלו ואלו גופי תורה הן.

סליק פרק הכל חייבין

פרק שני אין דורשין

אין דורשים בעריות בשלושה

לשון המשנה, אין דורשים בעריות בשלושה, ומשמע, שכשהם שלושה, הרב ושני תלמידיו, לא ידרוש בעריות.

ומסקנת הגמרא, שדבר זה מותר, ורק כשהם שלושה תלמידים חוץ מהרב, לא ידרוש להם הרב בעריות.

הטעם שאין דורשים בעריות בשלושה

א. מהכתוב "איש איש".

מתחילה היה נראה, שכל דיני עריות לא ילמד הרב שלושה תלמידים או יותר יחד, ורק לשני תלמידים או תלמיד אחד מותר ללמד דיני עריות.

ואמרו, שענין זה, שאסור ללמד דיני עריות לשלושה תלמידים יחד, למד מהכתוב, "איש איש אֵל כָּל שְׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלוֹת עֲרֹוֹתָי הֵן" (ויקרא י"ח ו'), שכן שלושה נזכרו בכתוב הזה, (א) "איש", (ב) "איש", (ג) "שְׂאֵר בְּשָׂרוֹ", ואמר הכתוב "לֹא תִקְרְבוּ לְגִלוֹת עֲרֹוֹתָי", כלומר כשהם שלושה לא יקרבו לגלות טעמי פרשת עריות.

ודחו זאת, שכן מצינו כתובים נוספים, שנאמר בהם "איש איש", ולא נדרשו כן, אלא לרבות נוכרים שמוזהרים על הדבר בישראל.

כגון "וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר לְאִמֵּר אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלַל אֶלְקָיו וְנָשָׂא חֲטָאוֹ" (ויקרא כ"ד ט"ו).

וכן "וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרְעוֹ לְמַלְאָךְ מוֹת יוֹמֵת עִם הָאָרֶץ יִרְגְּמֵהוּ בְּאֶבֶן" (ויקרא כ"ב).

ושני הכתובים הללו נדרשו בשווה, לרבות נוכרים שמוזהרים על ברכת השם ועל עבודה זרה בישראל.

קישור לקבלת ה"בקי צור"

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף יא

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ואם כן, הוא הדין "איש איש" האמור בעריות, בא לרבות את הנוכרים, שמוזהרים על העריות כישראל, ולא ללמד שאין לדרוש בעריות לשלושה.

ב. מהכתוב "ושמרתם".

שוב אמרו, שענין זה, שאסור ללמד דיני עריות לשלושה תלמידים יחד, למד מהכתוב, "ושמרתם את משמרתתי לבלתי עשות מחקות התועבת אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם אני ה' אלקיכם" (ויקרא י"ח ל').

שכן שלושה נזכרו בכתוב הזה, "ושמרתם שנים, "משמרתתי" אחד, ואמר הכתוב "לבלתי עשות מחקות התועבת", כלומר כשהם שלושה, לא ילמדו חוקות אלו.

ודחו זאת, שכן מצינו כתובים נוספים שנאמר בהם "ושמרתם", ולא נדרשו כן.

כגון "ושמרתם את השבת פי קדש הוא לכם מחלקיה מות יומת פי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה" (שמות ל"א י"ד).

וכן "ושמרתם את המצות פי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיקם חקת עולם" (שמות י"ב י"ז).

וכן "ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח ולא יהיה עוד קצף על בני ישראל" (במדבר י"ח ה').

ג. מסברא.

ולפיכך אמר רב אשי, שרוב דיני עריות מותר ללמדם אף לרבים יחד, כמו את שאר דיני התורה. ורק סתרי עריות, כלומר דיני עריות שאינם מפורשים בתורה, ולמדים מדרשות הכתובים, אין דורשים לשלושה יחד, ובכלל זה בתו מאנוסתו, ואם חמיו, ואם חמותו.

ואיסור זה למדוהו מסברא, שכן כששנים יושבים לפני הרב, ולומדים, אם אחד מהם נושא ונותן בהלכה עם רבו, חבירו מטה אזנו ושומע גם הוא את דבריהם. אבל כששלושה יושבים לפני הרב, אם אחד מהם נושא ונותן בהלכה עם רבו, השנים האחרים נושאים ונותנים זה עם זה, ואינם שומעים דברי הרב, ועלולים לבוא להתיר עריות שלא שמעו שהרב אסר.

ודווקא דרשות של דיני עריות אין דורשים בפני שלושה, כי אמרו חכמים שהעריות נפשו של אדם מחמדתם ומתאוה להם וכל שלא ישמע שיש איסור בדבר, יש לחוש שיבוא להתיר. אבל בשאר דיני תורה אין לחוש לכך.

בין גזל לעריות

נתבאר שאין דורשים דרשות של עריות בפני שלושה כי הם דבר שנפשו של אדם חומדת אותו ויש לחוש שלא ישמעו היטב ויבואו להתיר.

ואף שגם על הגזל אמרו שנפשו של אדם מחמדת ומתאוה לו, אין הדבר שווה לעריות. שהעריות, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל זמן, גם כשאין לפניו ערווה שיש לו להיכשל בה. מה שאין כן הגזל, שיצרו של אדם מתגבר עליו, רק בשעה שבא מעשה לידו, ורואה אפשרות לגזול.

אין דורשים במעשה בראשית לשנים

בענין השאלה על מה שארע בימים הראשונים, הם הימים של הבריאה שהיא מעשה בראשית, נאמר בלשון יחיד "פי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיגה כדבר הגדול הנה או הנשמע כמהו" (דברים ד' ל"ב).

קישור לקבלת ה"בקי צור"

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף יא

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

למדנו, שהיחיד לבדו שואל בעניינים אלה, ואין שנים שואלים. ומכאן שאין הרב דורש במעשה בראשית לשני תלמידים יחד אלא לאחד לבדו.

דברים שאין לשאול עליהם כלל

נתבאר שאין דורשים במעשה בראשית אלא לתלמיד אחד בלבד. ויש דברים שאין דורשים בהם כלל וכלפי זה אמרו, כל המסתכל בארבעה דברים, כלומר שואל ומתבונן בהם, רתוי לו כאילו לא בא לעולם, כלומר טוב ויפה היה לו, אם לא בא לעולם. ואלו הם:

א. מה למעלה מרקיע שעל ראשי החיות.

ב. מה למטה מן הארץ.

ג. מה לפנים. יש מפרשים מה לפנים, מה חוץ למחיצת הרקיע למזרח, הקרוי פנים. ויש מפרשים מה לפנים, מה היה קודם לעולם.

ד. מה לאחור. יש מפרשים מה חוץ למחיצת הרקיע למערב הקרוי אחור. ויש מפרשים מה לאחור, מה יהיה לאחורונה.

מניין שאין לשאול בארבעה דברים אלה

להלן יתבאר מה הטעם שאסור לשאול כלל בארבעה דברים אלה.

א. כִּי שָׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים.

מתחילה אמרו, שענין זה, שאין לשאול מה שהיה קודם לבריאה, למד מהכתוב, "כִּי שָׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמֶן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים אֶדָם עַל הָאָרֶץ", כלומר רק מהימים הללו ואילך רשאי אתה לשאול, ולא מה שהיה לפני כן.

כלומר, אם היה כתוב רק "לְמֶן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים אֶדָם עַל הָאָרֶץ", היה מותר לשאול רק מיום ששי לבריאה, שבו נברא האדם, ולכך נאמר "כִּי שָׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ", להוסיף שמותר לשאול גם על ששת ימי בראשית שקודם בריאת האדם, אבל קודם לכן, אסור.

ב. וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם.

שוב אמרו, שכל ארבעה עניינים אלו שאין לשאול עליהם, מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור, למדים מהכתוב, "כִּי שָׁאַל נָא ... וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם", לומר, מקצה השמים ועד קצה השמים אתה שואל, ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור.

שהכתוב "וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם", מלמד שמותר לשאול רק על מה שתוך המחיצות ולא על מה יש חוץ למחיצות.

ואם כן, הוא הדין שאין לשאול על קודם שנברא ואחר הבריאה, שגם הדברים הללו הם כחוץ למחיצות.

ובהמשך יתבאר בעזה"י, מה יש ללמוד מהכתוב, "כִּי שָׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמֶן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים אֶדָם עַל הָאָרֶץ", ששוב אינו נצרך ללמד שלא ישאל מה לפנים.

הטעם שאין לשאול מה לפנים

אמרו בגמרא בדף ט"ז, שענין זה שאין לשאול מה למעלה ומה למטה ומה לאחור מובן. אבל מדוע אין לשאול מה לפנים, הלא

מה שהיה היה.

ותירצו רבי יוחנן ורבי אלעזר, משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו, בנו לי פלטירין גדולין על האשפה, הלכו ובנו לו, אין רצונו של מלך להזכיר שם אשפה.